

С. Ж. Сапанов  
А. А. Арзықұлов  
Н. Шарыпқазы

**ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚХР  
ШЕКАРА МӘСЕЛЕСІ:  
ТАРИХ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢ**



Оқу құралы

ӘОЖ 341.222(075.8)

КБЖ 67.412.1я73

С 21

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық  
университеті шығыстану факультетінің  
Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі  
шешімімен ұсынылған  
(№3 хаттама 17 мамыр 2016 жыл)*

**Пікір жазғандар:**

тарих ғылымдарының докторы, профессор **Н. Мұқаметхан**  
тарих ғылымдарының кандидаты **Г. Ахметбек**

**Сапанов С.Ж.**

С 21 Қазақстан мен ҚХР шекара мәселесі: тарих және қазіргі кезең: оқу құралы / С.Ж. Сапанов, А.А. Арзықұлов, Н. Шарыпказы. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 128 б.  
**ISBN 978-601-04-1989-6**

Оқу құралында Қазақстан мен ҚХР арасындағы шекара мәселесінің тарихы және ҚР тәуелсіздік алғаннан кейінгі кезеңдегі мемлекеттік шекараны делимитациялау мен демаркацияланудың өзекті мәселелері баяндалады. Оқу құралы шығыстану, тарих, халықаралық қатынастар факультеттерінің студенттеріне арналған.

**ӘОЖ 341.222(075.8)**

**КБЖ 67.412.1я73**

ISBN 978-601-04-1989-6

© Сапанов С.Ж., Бакиев Ж.Б., Арзықұлов А.А., 2016  
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

## КІРІСПЕ

Аталмыш оқу құралы Қазақстан-Қытай арасындағы мемлекеттік шекара мәселесіне арналған. Бұл тақырыптың саяси маңыздылығы әр мемлекет үшін ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, территориялық тұтастық пен тәуелсіздігін сақтап қалуда шекаралар мәселесі көкейкесті болып табылады. Халықаралық қатынастар субъектісі ретінде кез келген мемлекетке 3 сипат тән екендігін атап өту қажет: территориясы, халқы және саяси ұйымы. Мемлекеттің геосаяси белгісі оның белгілі бір территориясы ғана емес, саяси кеңістігінің де болуында. Ал мемлекет тәуелсіздігі мен оның қауіпсіздік факторы маңызды компоненттер ретінде оның саясылығын көрсетеді. Себебі әр шекарада мемлекеттің ұлттық мүдделері мен олардың арасындағы қатынастардың күрделі кешені жасырын тұрады. Занды түрде ресімделген және халықаралық түрде танылған шекаралар кез келген мемлекеттің сипаты болып табылады. Егер елтаңбасын, туын, әнұранын, конституциясын әр елдің өзі айқындайтын болса, мемлекеттік шекара желісін белгілеу қажетті халықаралық келісімшарттарды жасау мен оны әлемдік қоғамдастықтардың тануын қажет етеді. Осыған байланысты Керзон былай деп атап көрсеткен: «Шекаралардың беріктігі, әділеттілігі демаркация желісінің географиялық сипаттарына ғана тәуелді емес, сондай-ақ екі мүдделі жақ қол жеткізген түсіністікке қатысты».

Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан халықаралық қатынастардың толық құқықты акторы болып табылды. Мемлекетіміз үшін маңызды мәселенің бірі – қауіпсіздік, оны қамтамасыз етудің негізі – Республика шекарасын нығайту. Қазақстан қауіпсіздігі үшін Қытай Халық Республикасымен шекаралық мәселені шешу негізгі маңызға ие болып отыр. Франция президенті шекаралық территориялық дауларды бейбітшілік жолмен реттеу қажеттілігін атап көрсеткен: «Шекараларды талқылау, яғни соғысты талқылау». Бұл мәселе, әсіресе қазіргі уақытта, Қытай күш алып және әлемдік саясатта көшбасшы қатарына шығуға ұмтылып отырған уақытта өте маңызды.

Сол себепті шығыс көршімен шекаралық мәселеге үстірт қарауға болмайды. Шекаралық мәселенің ажырамас бөлігі – Ертіс пен Іле сияқты трансшекаралық өзендерді, су ресурстарын

*Оқу басылымы*

*Сапанов Сайпулла Жұмабайұлы  
Арзықұлов Аманжан Азкенұлы  
Шарыпқазы Нұртәліп*

**ҚАЗАҚСТАН МЕН ҚХР  
ШЕКАРА МӘСЕЛЕСІ:  
ТАРИХ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢ**

*Оқу құралы*

Редакторы *Г. Рүстембекова*  
Компьютерде беттеген және  
мұқабасын безендірген *К. Өмірбекова*

Мұқабаны безендіруде сурет  
[www.khabar.kz](http://www.khabar.kz) сайтынан алынды

**ИБ №9874**

Басуға 20.06.16 жылы кол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.  
Көлемі 7,6 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс №2876.

Таралымы 50 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің  
«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.

